

¹ V tej študiji načeloma ne navajam vse filozofske in logične literature o predmetu. Ne sklicujem se tudi na posamezna jezikoslovna dela, upoštevam pa tista, ki imajo posebno vrednost za študij pomena lastnega imena. Najpomembnejše od njih je knjiga H. S. Sorensena, *The Meaning of Proper Names with a Definiens Formula for Proper Names in Modern English*. (Pomen lastnih imen z obrazcem definiranja last. imen v moderni angleščini), Copenhagen 1963, kjer je najti tudi dovolj izčrpano literaturo in kritičen pregled dotodanjih pogledov. Podrobnejše bibliografske podatke o jezikovni semantiki najdemo v knjigi M. Ivič, *Pravci u lingvistici*, Ljubljana 1963; iz poljske literature je treba omeniti: R. Ingarden, *O dziele literackim* (O leposlovnem delu), Warszawa 1960, posebno str. 99—150; I. Domska, *Z filozofii imion własnych (O filozofiji lastnih imen)*, Kwartalnik filozoficzny XVIII. 1949, zv. 3/4; E. Grodzinski, *Znaczenie słowa w języku naturalnym* (Pomen besede v naravnem jeziku), Warszawa 1964, posebno poglavje XI, *Nazwy w języku indywidualne*, str. 302—325, pa še metodološko pomembno delo A. Schaffa, *Wstęp do semantyki* (Uvod v pomenoslovje), Warszawa 1960, ki prinaša marksistično pojmovanje problema semantike. V srbski literaturi je vreden pozornosti članek I. Grickat, *Naslovi posebna kategorija pisane reči*, *Naš jezik*, knj. XV, sv. 1—2, 1966, str. 76—95. — ² Prim. W. Tazzycki, *Mesto onomastike sredi drugih humanitarnih nauk*. *Voprosy jazykoznanija* 1961, zv. 2, str. 3—11. — ³ Prim. W. Górny, *Zagadnienie polskiej gramatyki onomastycznej* (Vprašanja polske onomastične gramatike), *Język polski* XXXVII, 1957, str. 174—178. — ⁴ Prim. S. Rospond, *Perspektywy rozwitija slawjanskoj onomastiki*, *Voprosy jazykoznanija* 1962, zv. 4, str. 9—19. — ⁵ V. N. Toporov, *Iz oblasti teoretičeskoj toponomastiki*, *Voprosy jazykoznanija* 1962, zv. 6, str. 3—12. — ⁶ Prim. W. Tazzycki, *Mesto onomastiki . . .*, n. m. — ⁷ Prim. J. Kuryłowicz, *La position linguistique du nom propre* (Jezikoslovno mesto lastnega imena), *Onomastica* II, 1956, str. 1—14. — ⁸ Pred leti je poskušal ustvariti tako vedo A. Korzybski, *Science and Sanity*, Lancaster (Pens.) 1941, z imenom splošna semantika (General Semantics). — ⁹ T. Milewski, *Językoznanstwo*, Warszawa 1965, str. 19. — ¹⁰ O zjawiskach i rozwoju języka (O pojavih in razvoju jezika), Kraków 1950, str. 44 in 48. — ¹¹ W. Tazzycki, *Mesto onomastiki . . .*, n. m. — ¹² J. Kuryłowicz, *La position . . .*, n. m. — ¹³ Prim. opombe 8. Splošno semantiko kot znanost ocenjujejo na splošno zelo kritično. — ¹⁴ *Wstęp . . .*, n. m. str. 300—436. — ¹⁵ Širše pojmuje definicijo pomena E. Grodzinski, *Znaczenie . . .*, n. m. str. 7—14. — ¹⁶ A. Schaff, *Pojęcie a słowo*, Łódź 1947 in *Wstęp . . .*, n. m., str. 389—423. — ¹⁷ Zvočno podobno imenuje avtor »signifiant« — to, kar pomeni, pojem pa »signifié« — to, kar je predmet pomena. — ¹⁸ Vendar spada večina lastnih imen k pasivnemu in potencialnemu besednemu zakladu. — ¹⁹ Prim. npr. pol. *Warszawka*; razen tega npr. poljska šaljiva krajevna imena. S. Hrabec, *O nazwie miejscowej Zawichost i podobnych nazwach żartobliwych* (O krajevnem imenu Zawichost (= vrtrepe, in podobnih šaljivih nazivih) *Język polski* XXVI, 1946, str. 80—82. — ²⁰ E. Grodzinski, *Znaczenie . . .*, n. m., str. 302. Podobno normative slovnice raznih jezikov, čeprav uporabljajo včasih drugo terminologijo. — ²¹ Prim. H. Kurkowska, S. Skorupka, *Stylistyka polska*. *Zarys*, Warszawa 1959, str. 88, 135, 139, 131, 129. — ²² J. Kuryłowicz, *Zametki o znaczeniu słowa* (Pripombe o pomenu besede); *Voprosy jazykoznanija*, 1955, zv. 3, str. 73—81 in T. Milewski, *Językoznanstwo*, n. m., posebno pogl. VI. *System semantyczny*, str. 74—93. — ²³ R. Ingarden, *O dziele . . .* op. cit. str. 151—167. — ²⁴ To so predvsem pogledi logikov: J. S. Mill, *A System of Logic, Rationative and Inductive*, London 1862, str. 31; A. H. Gardiner, *The Theory of Proper Names*, London 1940, str. 22—40. Podpirajo pa jih tudi nekateri jezikoslovci. — ²⁵ Ta nazor, čeprav teoretično ni obdelan, zastopajo v praksi raziskovalci (predvsem jezikoslovci starejše generacije), ki ne upoštevajo specifik lastnih imen. — ²⁶ Prim. F. Brandt, *Formal Logik*, Copenhagen 1933; M. Bréal, *Essai de sémantique*, Paris 1897; A. Dauzat, *Les noms de personnes, origine et évolution* (Osebna imena, izvor in razvoj), Paris 1925 idr. Te nazore obdeluje v posebnem poglavju H. S. Sorensen, *The Meaning . . .*, n. m. str. 61—68. — ²⁷ Izčrpano oznako raznih stilističnih rab lastnih imen v poljščini lahko najdemo v menda edini knjigi te vrste: S. Grzeszczuk, *Nazewnictwo sowiżrzałskie* (Pavlihovska poimenovanja), Kraków 1966. — ²⁸ Prim. S. Grzeszczuk, n. m. — ²⁹ M. Karplukówna, *Polskie nazwy miejscowe od imion kobiecych* (Poljska krajevna imena iz ženskih lastnih imen), *Studia z filologii polskiej i słowianskiej* I, 1955, str. 111—161. — ³⁰ Tako obravnava pomen lastnih imen W. Tazzycki, *Słowianskie nazwy miejscowe* (Ustalenie podziału) *Słowianska imena krajew* (Ustalenie rozdzielive), Kraków 1946.

Zapiski, ocene in poročila

IZ ZGODOVINE SLOVENSКИH BESED ČOMPA, ČOMPE

Ime *čompa*, *čompe* za *krompir* ljudi zelo zanima, a si njegovega izvira in pomena ne znajo raztolmačiti. Da je res tako, nam pričajo vprašanja v radijskih jezikovnih pogovorih, ki nanje rajni M. Rupel npr. dne 18. dec. 1954 in 12. aprila 1955 ni vedel odgovoriti.

Krompirjevo ime *čompa*, *čompe* je prvi razlagal Jurij Plémel tako, da je izraz *čompe* »prav za prav: kepe, kar bi utegnilo ‚Knollen‘ pomeniti«. ¹ K. Štrekelj je zapisal, da je naziv *čompa* za *krompir* (Gorenjsko, Koroško, Bovec) »temnega izvira«. ² B. Teplý pa meni, da je nastalo ime *čompe* iz nemške besede *Klumpen*. ³

Spričo tega, da je krompirjevo ime *čompe* doma predvsem v krajih, ki so v posredni bližini Furlanije, se ni zdel sprva popolnoma od muh zapis D. Trstenjaka: *Zampa ungue*, *pié davanti all'animale quadrupede*, *Kralle*, *Klaue*, slov. *čampati*, *svinje čam-*

pajo, die Schweine fassen das Futter.⁴ Pomensko bi torej mogli dati v tem primeru ime čampa > čompa nekako ob ime svinjski grud.

Verjetnost o takem izviru imena čompe pa se je zdela zelo majava in nepričljiva; zato je bilo treba znovič tehtno preudariti, kakšen pomen more neki tičati v tem vzdeвку. Pri spovračanju k starim mnenjem, da je bil krompir sprva le »kruh ubogih« (na Angleškem in kralj Ludovik XVI.) in »poslednji preužitjek ubogih« (A. M. Slomšek), in ko smo iskali v furlanski in italijanski soseščini Soške doline s čompe skladnega imena, smo naleteli na nenavadno italijansko besedo *ciómpo*. S *ciómpo* (= čompo) zaznamuje Italijan v vsakdanji govoricu takó imenovanega »malega človeka« nasploh, tj. úomo del l'infima plebe, popolo minuto, v prenesnem, zaničljivem in prostaškem pomenu pa sploh slabega, neotesanega, nesposobnega ipd. človeka, kar rad izraža z rečeno: Sta li come un ciompo, kar bi po naše rekli: stoji, ali je zabit, kakor štor.

O besedi *ciómpo*, *ciompi* pravijo nekateri italijanski jezikoslovci, da je »termino storico d'incerta origine«, ki se pokaže najprvo l. 1343 v Florenci kot poimenovanje za brezpravne najemne tkalce sukna v tedanjih florentinskih manufakturnih suknarnah. Drugi pa dokazujejo, da je beseda starejša in da izvira že iz l. 1326, ko so francoski vojski Karla Kalabriškega in vojvode Atenskega rekali v Florenci vsakomur, ki mu je pritikal kak višji ali poseben naslov, *compère* (boter, kum), kar so Florentinci sprevrgli nato po svoje v *ciómpo*, *ciompi*. Mogli pa so posredovati to besedo Florentincem še prej trgovci, ki so potovali na razne francoske sejme, ali pa je ime *ciompo* bilo skrojeno celó že takrat, ko so bili Florentinci s Francozi skupaj v križarskih vojskah. Najbolj pomembno pri vsem tem pa je, da je vzdela ime čompi do tedaj brezimnemu prezinemu proletariatu prav »popolo grosso«, kakor je imenoval na drugi strani »mali narod« bogate in vladajoče florentinske meščane.⁵

Največja verjetnost o izvoru in pomenski skladnosti slovenskega poimenovanja krompirja s čompa, čompe iz *ciompo*, *ciompi* se pač zлага s tem, da je beseda čompa, čompe doma le na področju od Soške doline prek Tolminskega, Kobariškega in Bovškega na Gorenjsko okrog Kranjske gore in dalje na Koroškem v Ziljski dolini. Ti slovenski kraji so nekako v območju in podaljšku predelsko-nadiške ceste, stare glavne prometne žile med temi pokrajinami in Benečijo, Furlanijo in Severno Italijo. Res je, da nikoli ne bomo mogli zatrdno dognati, kdaj in kako je bil prenesen izraz *ciompi* na Slovensko. To nas pa nikakor ne sme zavesti na stranpot, da bi iskali izvor besedi čompa, čompe drugje ko v najbolj verjetnem družbenem soimenskem prenosu od *ciompo*, *ciompi* na »kruh ubogih«, tj. krompir.

Prezreti ne smemo tudi primerov v slovenski književnosti, kjer pomeni beseda čompa, kakor v italijanščini *ciompo*, slabega in avšastega človeka. Gospodar Preklezen zmerja dekle Ušperno s »Ti avša, brljavka, cafuta, čompa, drpajsa.«⁶ V »Jamnici« pa je zapisal Lovro Kuhar, da je imel Munk »pri hiši za dekle le slaboumne in postarne čampre«, kar je Prežih sam pojasnil v opombi z: avša.⁷ Čampra je torej le koroško-hotuljski narečni izraz za čompra = čompa? Kot psovko za počasno žensko je zapisal besedo čampa iz nekega Cafovega zapisa Plet. I., 93.

Lahko je, da besedi čampira in čampa sploh nista naslonjeni na *ciómpo*-čompa, marveč na furlansko *ciampa*, tj. levica, leva roka, kar bi pomenilo osebo, ki dela z levico, torej počasi, nerodno, obotavno, skratka topo in nepreudarno. Izraz čampárina za levico je slišal Erjavec v Banjšicah,⁸ čampár za levičar v Solkanu,⁹ Levstik pa je pripomnil, da je čampárina romanska beseda: furlanska *ciampa*, *ciampa*, ledinski *ciampa* = leva roka, levica.¹⁰ Za Kuharjevo čampro pa ni izključen še morebitni tretji vir, tj. ustrezna koroška narečna nemška beseda, npr. Tschärperle = einfältiger Mensch = preprost ali tudi top, trapast, slaboumen človek.

Izraz čompe za krompir je še dandanašnji povsem živ v krajih, ki sem jih prej navedel. V slovenski lepi besedi ga je potrdil npr. pesnik Joža Lovrenčič iz Kreda pri Kobaridu, ko pripovedujejo, da Ivanček »doma že v izbi za zapečkom / sedel je in opazoval očeta, / kakó iz prožnih, belih viter / za čompe nov koš spleta — / in kako »Trentarica vstala je / in čomp mu [= beraču] s skuto dala je.«¹¹ / Vendar je pesnik pri tem prezrl, da v 16. stoletju v Trenti še niso pridelovali krompirja, saj so ga spoznali šele okrog 200 let pozneje.

Zanimivo je, da potrjuje popolnoma neodvisno od mene moje mnenje glede izvira imena čompe Hinko Wilfan v sestavku »Bovške čompe«, kjer pravi: »Neki šolani Bovčan

pa je odkril, da se čompe imenujejo po tkalcih v manufakturah, ki so jih revne in slabo plačane zaradi upornišva zasmehljivo imenovali čompi.«¹² Kateri šolani Bovčan je to, pisec ni povedal.

Jože Stabéj

Opombe: ¹ N 1845, 206. — ² LMS 1894, 31. — ³ KMD 1945, 111. — ⁴ LMS 1875, 86. — ⁵ Niccolo Tomaseo, Dizionario della Lingua Italiana. Vol. II. Torino 1924, 1441; Guglielmo Volpi, Vocabolario della lingua italiana. Firenze 1940—41, 287; Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti. Milano 1931, vol. X., 384—385 (napisal prof. Gino Scaramella v Firenci); Srdan Đokić, Ustanak čompa u Firenci 1378, Beograd 1954, 83, 86. — ⁶ J. Mencinger, Cmokavzar in Ušperna. LZ 1883, 446. — ⁷ ZD VII. (1964), 87, 438. — ⁸ LMS 1879, 135. — ⁹ LMS 1882/83, 200. — ¹⁰ LMS 1882/83, 342. — ¹¹ Šolar iz Trente. Ljubljana 1939, 25, 151. — ¹² Tovariš XII 1. 8. januarja 1956, 9.

ZGODOVINA GRŠKE KNJIŽEVNOSTI I

V redakciji S. I. Sobolevskega, B. V. Gornunga, Z. G. Grinberga, F. A. Petrovskega in S. I. Radciga izdala Akademija znanosti ZSSR, Inštitut za svetovno književnost. Prevedel in dodatek o starogrški epiki, liriki in dramatici pri Slovencih napisal Janko Moder. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1966. 700 strani.

I

Grška literarna zgodovina v slovenščini — kateri ljubitelj antike se tega ne bi razveselil! In to v obsegu, ki daje slutiti, da bo celotno delo v treh zvezkih zajemalo čez 2000 strani! Naši klasični filologi starejših generacij, ki so le s težavo, večkrat celo v samozaložbi, izdajali svoje prevode in razprave, tega najbrž niti v sanjah ne bi mogli verjeti.

Toda kakor smo že tega dogodka lahko veseli, pa nam ni jasno, zakaj se je založba odločila ravno za prevod dela, ki je staro že dvajset let in ki tudi že ob svojem izidu v izvorniku ni bilo povsem na tekočem z znanstvenimi dognanji. Saj je zadnja leta izšlo po svetu več dobrih zgodovin grške književnosti, najboljša med njimi, Leskyjeva »Geschichte der griechischen Literatur« (druga, razširjena izdaja 1963), je bila prevedena že v več tujih jezikov. Tudi »Istorija helenske književnosti« beograjskega profesorja Miloša N. Djurića (Beograd 1951) je bila ob izidu deležna laskavih ocen v domačem in tujem strokovnem tisku,¹ seveda pa jo je danes že v marsičem prehitel nagli razvoj znanosti.

Zgodovina grške književnosti (v nadaljevanju: ZGK), katere prvi zvezek obsega epiko, liriko in dramatico v klasičnem obdobju, je kolektivno delo sodelavcev moskovskega inštituta za svetovno književnost. Kot se pri kolektivnih delih rado primeri, je tudi tu raven prispevkov zelo različna. Že pred leti je M. Marković opozoril, da je eno celo poglavje (v slovenskem prevodu str. 198—204) brez navedbe vira prepisano neposredno iz Christove »Geschichte der griechischen Literatur« (iz leta 1890!), kar meče čudno senco na celotno delo.²

Vendar bi bili krivični, če bi zaradi tega vse soavtorje metali v en koš in zavrgli delo kot celoto. Večina sodelavcev se je lotila dela z vso resnobo in akribijo in je ustvarila, kar je pač mogla ustvariti v utesjenih vojnih razmerah in ob očitnem pomanjkanju sodobne strokovne literature. V knjigi je brez dvoma precej lepih in zanimivih strani; tako je npr. nazorno orisan izvor atiške tragedije, lepo je osvetljena organizacija predstav in ureditev gledališč v stari Grčiji, daleč najboljša in v marsičem izvorna pa so zadnja tri poglavja izpod peresa I. S. Tolstoja o atiški komediji. Za slavista bo delo še posebno zanimivo, ker vsebuje veliko dragocenih podatkov o odmevih in prevodih grške poezije v ruski literaturi, ki bi jih sicer zaman iskali pri Leskyju ali tudi v večjih zgodovinah grške književnosti. Začuda pa ZGK ne omenja celotnega prevoda Evripidovih tragedij, ki ga je oskrbel znani impresionistični pesnik I. F. Annenskij in ki sodi brez dvoma med umetniško in filološko najbolj dovršene ruske prevode iz antične poezije. Pogrešamo tudi podatke o odmevih grške poezije pri drugih slovanskih narodih. Seveda ne smemo biti preveč razočarani, če npr. ni omenjen Dubrovničan Ignjat Djurdjević, ki

¹ Prim. M. Flašar, Živa antika 1954, 402—5; R. Browning, The Classical Review NS 1953, 193—4.

² M. Marković, Jedan plagijat. Živa antika 1951, 304—7.